

DONNA HARAWAY

EEN CYBORG
MANIFEST

Wetenschap, technologie en socialistisch feminisme
aan het eind van de twintigste eeuw

Donna Haraway

Een Cyborg Manifest.

**WETENSCHAP, TECHNOLOGIE
EN SOCIALISTISCH FEMINISME
AAN HET EIND VAN DE TWINTIGSTE EEUW**

ISVW UITGEVERS

Inhoud

VOORWOORD VAN DE VERTALER	7
CYBORGS ZIJN HEEL GEWONE MENSEN (ZE DENKEN HOOGUIT MEER NA)	9
Inleidend essay door Karin Spaink	
I Cyborgs in aanbouw	13
II Cyborgs als parafraze	53
III Dea ex machina	69
Noten bij 'Cyborgs zijn heel gewone mensen (ze denken hooguit meer na)'	85
EEN CYBORG MANIFEST	101
Donna Haraway	
Een ironische droom over een gemeenschappelijke taal voor vrouwen in het geïntegreerde circuit	103
Gebroken identiteiten	112
De informatica van overheersing	121
De thuiswerkeconomie zet voet buiten de deur	127
Vrouwen in het geïntegreerde circuit	133
Cyborgs: een mythe over politieke identiteit	139
Dankwoord	151
Noten bij 'Een Cyborg Manifest'	153
Literatuur bij 'Een Cyborg Manifest'	163
CYBORGS ANTWOORDEN	179
Lydia Baan Hofman	
Denken-met de cyborg voor ecologisch herstel	
Noten bij 'Cyborgs antwoorden'	195

VOORWOORD VAN DE VERTALER

Donna Haraway is wetenschapshistorica, biologe en emeritus hoogleraar in de ideeëngeschiedenis aan de Universiteit van Santa Cruz. Ze is tevens een van de weinige mensen die een alomvattende nieuwsgierigheid en een scherpe geest weet te paren aan radicaal engagement, kritisch feminisme, onrustbarende ideeën plus verstand van moderne technologieën en hun consequenties. In haar werk staat de gedachte centraal dat de natuur er niet zonder meer is (als iets dat klaarligt om ‘ontdekt’ te worden) maar telkens weer opnieuw wordt uitgevonden. Ze onderzoekt daartoe hoe in wetenschappelijke verhandelingen allerlei sociale verschijnselen – zoals het verschil tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid, tussen zwart en wit, de impact van technologie – tot ‘natuurlijke’ fenomenen worden omgevormd. Waarheden worden in haar ogen *gemaakt* en zeker niet zonder meer aangetroffen.

Dit boek bevat een vertaling van Haraways bekendste werk, *Een Cyborg Manifest*. In dat essay toont ze aan dat allerlei oude tweedelingen achterhaald zijn en doet ze een loffelijke voorzet om een nieuw politiek perspectief te creëren. Ze gebruikt daartoe de cyborg, een kruising tussen mens en machine. Zoals ze zelf ooit in een interview zei: ‘De cyborg is voor een deel een grap. Je kunt in deze tijd geen manifest voor communisten meer schrijven – wel voor cyborgs. Maar het is een serieuze grap.’

Haraway gebruikt de meest uiteenlopende bronnen, variërend van science fiction en etnografie tot verhandelingen over de computerindustrie en feministische klassiekers. Aangezien dit het eerste werk is dat van Haraway in het Nederlands is verschenen, hebben we gemeend haar omvangrijke literatuurlijst in zijn geheel te moeten publiceren.

Omdat haar essay geen lichte kost is, is de vertaling licht bewerkt en wordt die voorafgegaan door een uitgebreide inleiding. Het eerste deel

daarvan traceert de verwickelingen tussen techniek en mensen; in het tweede deel wordt Haraway in het feministische debat gesitueerd; het derde deel tenslotte bevat een aantal hoogst particuliere variaties op het cyborgthema.

Na de inleiding treft de lezer een nawoord geschreven door Lydia Baan Hofman. Hierin schetst Baan Hofman het denken van Haraway na *Een Cyborg Manifest*, en brengt ze het in direct verband met de uitdagingen waarvoor we ons in de eenentwintigste eeuw gesteld zien.

Cyborgs zijn heel gewone mensen (ze denken hooguit meer na)

INLEIDEND ESSAY DOOR KARIN SPAINK

Dit inleidende essay werd geschreven in 1994 en kan op bepaalde punten gedateerd overkomen. We hebben er toch voor gekozen om het nagenoeg integraal te handhaven in deze editie, omdat het het gedachtegoed van Donna Haraway in klare taal verheldert.

Wake up... It's time to die.

- Een cyborg tegen een mens, in de film *Blade Runner*.

You're talking to a machine. Leave a message after the beep.

- *Terminator I*

Uiteindelijk maken we mensen *compatible*.

- Slogan van automatiseringsbedrijf Simac

Een roos is een roos is een roos is een kloon.

- (ergens gelezen)

Haast niemand weet precies wat een cyborg is.

Officieel vormen cyborgs een kruising tussen mensen en computerge-stuurde machines; het zijn cybernetische organismen, dat wil zeggen organische robots of mensmachines. Ze zien eruit als mensen en gedragen

zich navenant, maar onder hun huid zit elektronica in plaats van spieren en zenuwen, hun brein is een computer, hun borstkas bedekt bedrading. Zulke creaturen bestaan niet. Zulke cyborgs kunnen met de kennis waarover wij nu beschikken, niet gemaakt worden.

Maar in werkelijkheid zijn cyborgs geen klonen van de bionische man, de vrouw van zes miljoen, van Terminator, Tetsuo of Robocop. Het is een stuk eenvoudiger. De cyborg bestaat eigenlijk allang: wij zijn het zelf. We weten het alleen nog niet, want niemand heeft ons dat verteld.

Cyborgs zijn doodgewoon zelfgebouwde mensen. Cyborgs zijn mensen die met technologie zijn vergroeid en technologieën die met mensen zijn vergroeid. En daar is tegenwoordig niets bijzonders meer aan.

De cyborg bestaat.

Om medische redenen laten mensen ingrepen in hun lichaam uitvoeren en omwille van hun gezondheid – soms alleen om net iets efficiënter en adequater te kunnen functioneren – laten we apparatuur en preparaten in of op ons lichaam aanbrengen. Mensen dragen brillen, contactlenzen, een kunstgebit, een gehoorapparaat, hebben bypasses, plastic tussenschotjes in cokeneuzen, kunststoffen heupen, een stoma, metalen hartkleppen, plastic aders, een pacemaker, een tweedehands nier, siliconenborsten, een prothese ter vervanging van een arm of voet. Wie een pacemaker heeft, moet eens in de zoveel jaar een operatie ondergaan om de batterij ervan te laten vervangen; een heel robotesk beeld. En desondanks noemen wij onszelf nog altijd mensen van vlees en bloed.

We voegen zelf extensies toe aan ons lichaam ter wille van de communicatie: een walkman, een draagbare telefoon of een pieper die altijd in de binnenzak van ons colbertje zit. Wij parkeren onszelf om de hoek (en bedoelen daar onze auto mee, een blikken ik dat als persoonlijk verlengstuk geldt). We kunnen ons lichaam tijdelijk of permanent met technische of biochemische middelen aanpassen en ingrijpen in uiterlijk, werking of vormgeving ervan: haarimplantaties, anabole steroïden (voor meer spieren), liposuctie (voor minder vet), een andere kaaklijn of een smallere neus, gekleurde contactlenzen, harsnagels, haarverf en kapperspermanent, een beugel of tatoeages. Vrouwen kunnen baarden krijgen, mannen borsten.

We veranderen onze emotionele gesteldheid en waarneming doelge-

richt: we slikken uppers of downers, experimenteren met leerpillen en *smart drugs*, nemen cocaïne, xtc of paddenstoelen, slaaptabletten of anti-depressiva.

Wij vertimmeren en verbouwen ons lichaam dat het een aard heeft. We vermaken onszelf. Niet met alle aanpassingen zijn we daadwerkelijk vergroeid, maar het scheelt niet veel.

Wij zijn cyborgs. Er is weinig 'natuurlijks' aan ons lichaam te bespeuren. Of preciezer gezegd: de grens tussen natuur & cultuur, tussen vanzelf & extra, tussen gegeven & gekregen, tussen cadeau & eigen bijdrage, is diffuus. Wij zijn het stadium van louter vlees en bloed ontgroeid. Misschien bestaan wij tegenwoordig uit vlees, vezels, teksten en chips; uit bloed, bytes en datanetwerken.

I Cyborgs in aanbouw

Ooit fluisterde iemand me in het oor dat cyborgs bestonden: ik las een interview met Donna Haraway in *De Groene Amsterdammer*, waarin ze vertelde over haar manifest ter bevrijding van de zelfgebouwde mens. Cyborgs waren volgens haar samengestelde creaturen, schepsels die tussen techniek en natuur, tussen menselijk en machinaal manoeuvreerden en daardoor het hele idee van zulke grenzen bespotten. Die gedachte vond ik uiterst verfrissend en ik besloot haar boek te lezen.

Ik ben geen academicus. Voor de ins & outs van Haraway moet u daarom bij haarzelf of bij anderen zijn.¹ Wel houd ik van science fiction, weet ik iets van neuro-immunologie, vind ik veel opvattingen die voor feministisch doorgaan ouderwets, ben ik programmeur en geïnteresseerd in kunstmatige intelligentie, heb ik een wrak lichaam, baart politiek me zorgen en geloof ik niet in zoiets als een ongedeeld ik dat zichzelf kan kennen. Ik heb meer voorliefdes (muziek, vampiers en film bijvoorbeeld) en meerdere hangups (waaronder de liefde), maar Haraway wist met déze in ieder geval verrassend te jongleren.

Sindsdien zag ik overal cyborgs. Haraway had me een instrument aangereikt om anders te kijken, te lezen en te luisteren. Het was inderdaad vooral een kwestie van 'vreemdheid creëren. Precies zoveel als nodig is om vol verwondering te kijken naar zogenaamde vanzelfsprekendheden. Dan is er veel wonderlijks te zien. Een kaleidoscoop van details, waarvan er een paar – altijd maar een paar – beschreven kunnen worden. Zet twee passen opzij en begin opnieuw te vertellen. En opnieuw. Er is geen verborgen laag onder de oppervlakte. Er zijn alleen telkens nieuwe versies en verhalen.²

Nieuwe versies van oude verhalen. Hier volgen een paar verhalen over cyborgcomponenten en over cyborgs in aanbouw: over tijdelijk perma-

In 1985 werd Donna Haraway wereldberoemd. In dat jaar publiceerde ze *Een Cyborg Manifest* (*A Cyborg Manifesto*), een diepgravend onderzoek naar de verhoudingen tussen mens en machine.

Donna Haraway verenigt in *Een Cyborg Manifest* radicaal engagement, kritisch feminisme, onrustbarende ideeën en verstand van moderne technologiestudies. Dit boek bevat een vertaling van Haraways bekendste essay, bewerkt, ingeleid en vertaald door Karin Spaink. In het essay toont Haraway aan dat allerlei oude tweedelingen achterhaald zijn en doet ze een voorzet voor een nieuw politiek perspectief. Ze gebruikt daartoe de cyborg, een kruising tussen mens en machine.

Een moderne klassieker die nog altijd de actualiteit scherp duidt.

ISVW UITGEVERS

